

CZAKÓ GÁBOR
Hol a Világ Közepe?

Lázár Ervin előbb szólalt meg irodalmunkban, és korábban távozott. Ismeretségünk is ebben a sorrendben keletkezett, mert Ervin, aki amúgy nem számított jeles gondoskodónak, számon tartotta a Tolna megyéből kiröppenteket, különösen azokat, akik Szekszárdon, a Garayban érettségiztek. Ő ugyan már elballagott, mire én elsős lettem, tehát gimistaként nem találkoztunk, de ez nem számított.

Ervin ezután az ELTE író-újságíró szakának utolsó évfolyamát végezte. Öt év múlva Pécsen találkoztunk, ahol ő a helyi Naplónál dolgozott, én pedig jogot hallgattam. Címborák lettünk. A sors úgy hozta, hogy később Pesten sok hasznos tanáccsal látott el, például azzal, hogy semmi szín alatt ne írjak soha a Népszabadságba... Megtartottam, pedig e lapnál dolgoztak az ország *iránymutató* kritikusai, továbbá a honor többszöröse volt például a Kortárs tiszteletdíjánál.

A kor népi kultúrájának jellegzetes terén, házibulín ismerkedtem meg Vathy Zsuzsával: kicsi volt, törekény és sugárzó. Sugárzása első rápillantásra a kék szeméből eredt, de egész lényé csatlakozott hozzá, ha valaki vagy valami fölkelte érdeklődését. Szeme volt a legfontosabb érzékszerve: egész lényét beragyogta.

Máskülönben kicsit álmatagnak látszott, gyakorta elmélázott, ám ha kellett, roppant határozottan viselkedett, mint a kistermetű emberek általában, akiket Teremtőjük a melákoknál több bátorsággal áldott meg. Tetszett. Ervinnek is. És ami különösen tetszett kettejükben: no lám, megjött a medve ibolyát szedni.

Barátságunk mindvégig megmaradt. Zsuzsa és az én Évám is barátnők lettek, évtizednél tovább kossaraztak együtt a Huba utcai iskola kolostori ebédlőből lett tornatermében.

De hagyjuk a kosárlabdát, magánügy. Persze, ami fontos, az mind magánügy, így emberi, tehát a Világ Közepéből érkezett, és oda is tart: tágas öltéssel odavarr bennünket. Melyikünk ne vó'na-lenne a Világ Közepe? Ha elhisszük a hazugságot, hogy menthetetlenül vidékiek vagyunk, a Szélén lakunk, akkor soha nem is látunk belőle semmit.

Zsuzsa a széléről indult: polgárcsalád, okos életvezetés, ilyesmi, ámde valódi íróként a sűrűjébe igye-

kezett. Korai könyvében – *Úgy hívtak, hogy Nyúlpatikus*, 1983 – például építőipari iskolában készített szociográfiának beillő nagy riportot, amelyben kimutatta, hogy a jövő uralkodó osztálya bizony jobbára írástudatlan, sőt, iskolai befejezésekor is az lesz...

No, ezért kell visszatérnünk Ervinhez, nemzedékünk legnagyobb mesteréhez – közjük érve a Nobel-díjjal kapcsolatban emlegetteteket is.

Ervin igazi mesterként nem leckéztetett, hanem élt. Boldog házasságban Zsuzsával. Akkor is, amikor éppen le-lekacsintott a pohár fenekére, vagy ollóval lenyisszantotta a hozzájuk beállító öltönyösök nyakendőjének végét, és hadizsákmányként a szekrény oldalára szögezte.

Ennél sokkal többet tudunk meg kettejükről és a művészetéről, ha szépen, kényelmesen elfekszünk, és lelünk fölajzva olvasgatjuk – ezúttal nem a Macskaváti, hanem – Zsuzsa későbbi munkáit, például az *Angolparkot* (2009), amelyben ilyen mondatokat találunk: „Ránéz a könyvre, a több mint ezer oldalra. Van benne javítónevelő, lövészárk, élő, eleven *boulevard*, szerelem, titkos küldetés, meghasonlás, egy egész korszak benne van, mégis minden hiányzik belőle, minden, ami fontos!”

Igen, korunk legfőbb csapása a művészet elrablása. Kicsérélése váltott gyereke: szocreálra, strukturalistára, posztmodernre, bármire, amit az előző szavatosságának lejárta után piacra küldenek az Idomárok. Egyetlen biztos tudomást szerezhethetünk róla: semmi. Nem megjelenése, nem, már leírása pillanatában érvénytelen volt, és mielőtt bármi lett volna, máris semmivé vált.

Az említett kötetben van egy csudálatos beszély-füzér: *Játékaink*. Négy és még egy ráadás *játék*. Négykezesnek is mondhatnánk, ha külső, ha testi dolog volna. De benső, ott készült, ahol két lélek érintkezik, s áttüzesíti... nem, jobb, ha kerüljük a nagy szavakat: átjárja egymást. A léleknek nincs keze. Ha ölel, márpedig szeret ölelni, nem a kezével teszi...

Az ember azonban ember, nem dolog, miként az Idomárok képzelik és szeretnék. Az ember képes átlátni a Túlnanba, s ilyesféle tapasztalatokra jut: „Ha meghalok is, szeretni foglak.” Ugyanis a szeretet misztikai tapasztalás, az Ösvénynek a Lét alapjában gyökerező köveze, mert „túléli testünket, nem földi tájakra, tájokról is átsugárzik. És nemcsak van, hanem lesz is, semmi nem tüntetheti el. Időtlen.” Aki az Ösvényre lép, nem szabadul meg életgondjaitól, betegségtől, hasraeséstől, földi haláltól, de biztos utat talál az örökkévalóságba.

Jelen írást a 2017. január 7-én elhunyt Vathy Zsuzsa emlékére jelentetjük meg.